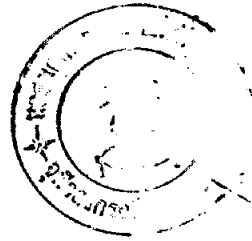

ลักษณะและปัญหาชาวเขาในประเทศไทย

1. ลักษณะและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของชาวเขา

คำว่า "ชาวเขา" ยังไม่มีคำนิยามที่แน่นอนของทางราชการในปัจจุบัน
แต่น่าจะเทียบได้กับคำว่า Tribal people หรือ Tribesmen ในภาษาอังกฤษ
ซึ่งหมายถึงกลุ่มชนที่รวมตัวเองกันเป็นเผ่า ๆ (Tribe) มีภาษาพูด การแต่งกาย ขน-
ธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตต่าง ๆ ไปแตกต่างกันและต่ำกว่าชนส่วนใหญ่ในประเทศ
นักวิชาการบางท่านได้จัดแบ่งชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ
โดยอาศัยการแบ่งตามตระกูลภาษา คือ ¹

1. ตระกูลจีน - ทิเบต (Sino - Tibetan) ไทแก
 - 1) สาขาทิเบต - พม่า : ลีซอ มูเซอ และอีก้อ
 - 2) สาขาคะเร็น : กะเหรี่ยง
 - 3) สาขาเมว - เย้า : เมว และเย้า
2. ตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) ในสาขามอญ - เขมร
 - 1) ละว้า
 - 2) ขมุ
 - 3) ผีตองเหลือง
 - 4) ก้อ ชนเผ่านี้ยังไม่เคยมีการศึกษากัน แต่เข้าใจว่าอยู่ในสาขามอญ
เขมร ปัจจุบันพบที่จังหวัดแพร่ และตำบลยอก อำเภอบึง จังหวัด-
เชียงราย ตามคำบอกเล่าจากพวกเขา ได้พบพม่าจากบริเวณ
สิบสองปันนา สมัยต้น ๆ ของยุครัตนโกสินทร์ (ราว ๆ รัชกาลที่ 2)

- 5) ถิ่น
- 6) ชาวบน
- 7) สัก
- 8) ส่วย
- 9) ไท
- 10) กูย
- 11) เขม็ง - ชานอญ : เขม็ง
- 12) ชาไก

3. ตระกูลมลายู - โปลินีเซียน (Malayo - Polynesian)

สาขามาเลย : ชาวน้ำ

แต่ในทางมานุษยวิทยาอาจแบ่งชาวเขาโลกว่าง ๆ เป็น 2 พวก คือ พวกที่มีวัฒนธรรมค่อนข้างใกล้เคียงกับจีน หรือพวกตระกูลจีน - ทิเบต (Sino - Tibetan Stock) ซึ่งได้แก่พวกแมวและเยา และพวกที่สืบเชื้อสายมาจากทิเบต - พม่า (Burmese Tibetan Stock) ได้แก่ มูเซอ ลีซอ อีกอ และกะเหรี่ยง ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ดังกล่าว เพิ่งจะอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยเมื่อไม่นานมานี้เอง ยกเว้นกะเหรี่ยง²

เกี่ยวกับความเป็นมาของชาวเขาในประเทศไทย นักมานุษยวิทยาบางกลุ่มเชื่อว่ากลุ่มชนในตระกูลภาษาออสโตร เอเซียติกในสาขามอญ - เขมร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ละว้า โคอัสยอยู่ในประเทศไทยมานานก่อนที่คนไทยจะรวบรวมกันตั้งเป็นประเทศ หรือก่อนยุคประวัติศาสตร์ของเราเสียอีก แต่เมื่อชนชาติไทยหลังไหลเข้ามามากในดินแดนสุวรรณภูมิ กลุ่มชนเหล่านั้นได้ถูกกดขี่ชาติไปบ้าง ถูกบีบให้ถอยเข้าป่าและไปอยู่บนภูเขาบ้าง

² กรมประชาสงเคราะห์, การสงเคราะห์ชาวเขาในประเทศไทย, (โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2514), หน้า 3

ส่วนกลุ่มชนในตระกูลภาษาจีน — ทิเบต โดยเฉพาะแม่ เย่า มูเซอ ลีซอ และอีก้อ แต่เดิม
ไม่มีอยู่ในประเทศไทย แต่ได้อพยพเข้ามาเมื่อราว ๆ 100 ปีมาแล้ว หลักฐานอันหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า
พวกแม่ไตขามแม่น้ำโขงมาครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2433 หลักฐานอีกอันหนึ่งระบุว่าพวกแม่ไตเขา
มาอยู่ในที่ราบสูงของประเทศสยาม เมื่อรอดหัวของคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เอง³ ปัจจุบันพวกแม่
ส่วนใหญ่ในประเทศไทยได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเชียงราย น่าน และเชียงใหม่ แต่มีบางพวก
ได้ลงมาถึงจังหวัดตาก เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก บรรพบุรุษของพวกแม่ไตอาศัยอยู่บนฝั่งแม่น้ำ
เหลือง เมื่อ 3,000 ปีมาแล้ว ต่อมาพวกนี้ถูกพวกจีนขับไล่อพยพมาอยู่ภาคใต้ของประเทศไทย คือ
มณฑลเกี้ยวเจา กวางสี ญานาน และยูนาน ซึ่งปัจจุบันมีแม่ไตอาศัยอยู่ประมาณ 2 — 5 ล้านคน

พวกเย่าก็เช่นเดียวกับแม่ไต คือเป็นชนสมัยเก่าแก่ที่โคสร้างวัฒนธรรมประจำเผ่าของตน
มาแล้วประมาณ 2500 ปี ชนพวกนี้เพิ่งอพยพเข้ามาในประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้⁴ ในปัจจุบัน
พวกเย่าในประเทศไทยมีอยู่มากในจังหวัดเชียงราย และในปัจจุบันก็ยังมียังมีพวกเย่าหลายกลุ่มอาศัย
อยู่ในมณฑลกวางสีและยูนานของประเทศไทย

สำหรับลีซอเข้ามาอยู่ในไทยเมื่อ พ.ศ. 2464 ลีซอ มูเซอ และอีก้อ นั้น พบว่า
เคยอาศัยอยู่ในตอนใต้ของมณฑลยูนาน และบริเวณเทือกเขาทางเหนือของประเทศพม่า ใน
ประเทศไทยมีมากที่สุดที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และตาก ส่วนกะเหรี่ยง
เป็นชนกลุ่มเดียวในตระกูลจีน — ทิเบต ที่เริ่มอพยพจากประเทศพม่าเข้ามาสู่ประเทศไทย เป็นเวลา
นานกว่า 200 ปีแล้ว⁵ กล่าวกันว่า ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอลองพญาขึ้นมีอำนาจในเมืองพม่า มีมากที่สุด
ในจังหวัดเชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน นอกจากนั้นก็มีอยู่ในจังหวัดเชียงราย ลำพูน ลำปาง ตาก
กำแพงเพชร กาญจนบุรี ราชบุรี และประจวบคีรีขันธ์

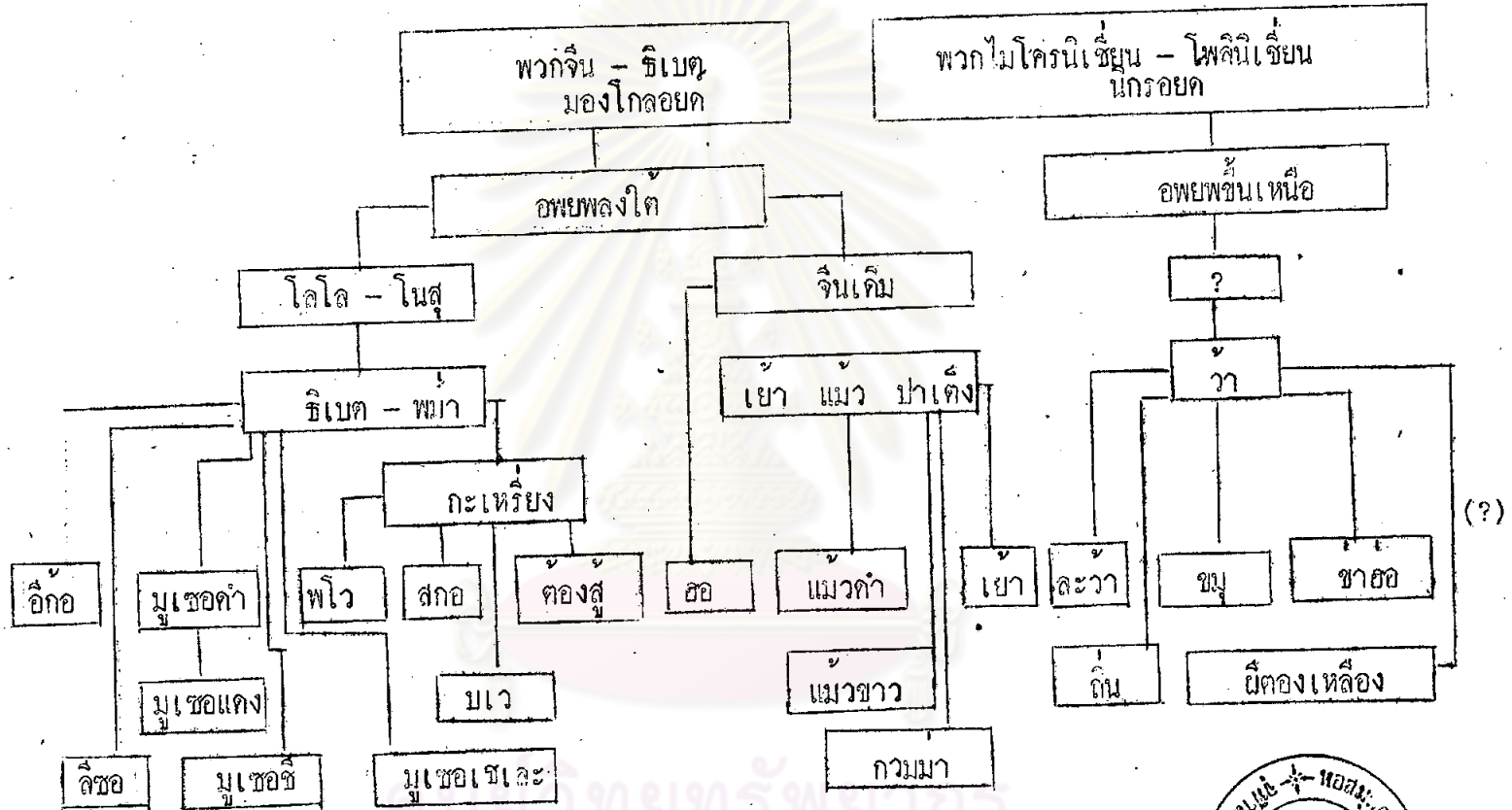
ตามรายงานของกอร์คอน ยัง ได้แสดงแผนภูมิการอพยพของชาวเขาไว้ดังนี้ คือ

³ กรมประชาสงเคราะห์, รายงานการสำรวจทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาในภาคเหนือ
ของประเทศไทย (โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, พ.ศ. 2509) หน้า 7

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8

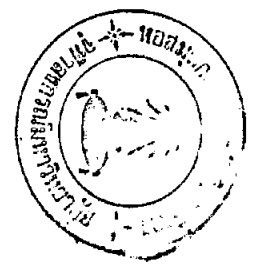
⁵ วนิช พุกกะศรี, สภาพความเป็นอยู่ของชาวเขาในประเทศไทย (ศูนย์วิจัยชาวเขา, เอกสาร—
อัครสำเนา) หน้า 1

การสืบเชื้อสายเผ่าพันธุ์ของชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย

หมายเหตุ : ? หมายความว่ายังเป็นที่ยังสงสัยอยู่ว่าเป็นเชื้อสายเผ่าพันธุ์อะไร

ที่มา : Gordon Young, The Hill Tribes of Northern Thailand (2d.ed., Bangkok : The Siam Society, 1962), p. 7

2. จำนวนและบริเวณที่อยู่อาศัยของชาวเขา

จำนวนชาวเขาในประเทศไทยซึ่งแบ่งออกเป็นเผ่าใหญ่ ๆ 6 เผ่า คือ แม่เย้า ลีซอ มูเซอ อีกอ และกะเหรี่ยง นั้น จนกระทั่งบัดนี้เรายังไม่มีการสำรวจสำมะโนประชากรชาวเขา ดังนั้น จึงไม่มีตัวเลขที่แน่นอนเกี่ยวกับจำนวนประชากรชาวเขาในประเทศไทย แต่เดิมนั้นได้มีการประเมินจำนวนประชากรชาวเขาในอาณาบริเวณชายแดนติดต่อกับพม่าและลาวว่ามีตั้งแต่ 200,000 ถึง 500,000 คน การสำรวจสำมะโนประชากรชาวเขาอย่างละเอียดถี่ถ้วนคงทำได้ยาก เพราะในภาวะการณปัจจุบัน นอกจากจะขาดความปลอดภัยในบางพื้นที่แล้ว ยังมีการอพยพชาวเขาจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจากประเทศพม่าและลาวอยู่เสมอ ๆ บางครั้งก็เป็นจำนวนมาก ๆ ทั้งนี้เพราะการสู้รบกันในประเทศเหล่านั้น

แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีการสำรวจจำนวนประชากรชาวเขาในประเทศไทยขึ้นโดยทางราชการได้ร่วมกับคณะผู้เชี่ยวชาญของสหประชาชาติ ทำการสำรวจแบบสุ่มตัวอย่างในระหว่างปี 2508 ถึง 2509 แล้วรายงานไว้ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทยมีชาวเขาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงตั้งแต่ 600 เมตร จากระดับน้ำทะเลขึ้นไป มีจำนวน 275,249 คน⁶ ซึ่งตัวเลขนี้มีแนวโน้มใกล้เคียงมากกับตัวเลขของโครงการรวมชุมชนชาวเขาของศูนย์วิจัยชาวเขากรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งได้รวบรวมจำนวนหมู่บ้านและประชากรชาวเขาไปแล้ว 12 จังหวัดในระหว่างปี พ.ศ. 2513 - 2516 และรายงานไว้ว่า มีชาวเขาอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย น่าน แพร่ ลำปาง ลำพูน ตาก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร พิษณุโลก และสุโขทัย จำนวน 47,913 หลังคาเรือน ประชากร 273,822 คน⁷

⁶ คณะสำรวจสหประชาชาติ, รายงานการสำรวจความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมในอาณาบริเวณที่ปลูกดินของประเทศไทย, (โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2511) หน้า 12

⁷ เรื่องเดิม, หน้า 2

แต่ตัวเลขดังกล่าวยังคงต่ำกว่าความจริงอยู่มาก ถ้าหากได้มีการรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับประชากรชาวเขาได้ครบทุกจังหวัดที่มีชาวเขาอาศัยอยู่ สำหรับกระทรวงมหาดไทยเคยรายงาน (เมื่อ พ.ศ. 2502) ว่าประเทศไทยมีชาวเขาอยู่ประมาณ 400,000 คน และในบรรดาประชากรชาวเขานั้น คณะเจ้าหน้าที่สำรวจของสหประชาชาติ รายงานว่าเผ่ากะเหรี่ยงมีมากที่สุด คือร้อยละ 44.8 ของประชากรทั้งหมด ถัดไปได้แก่ เผ่าแม้ว เย้า มเข่อ ลีซอ และอีกซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ 2.3 ความหนาแน่นของ ประชากรถ้วเฉลี่ย 2.5 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร⁸

ชาวเขาในประเทศไทยอาศัยอยู่กระจัดกระจายในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ทาง ภาคเหนือและภาคอื่น ๆ รวม 20 จังหวัด 81 อำเภอ อยู่บนภูเขาสูงกว่าระดับน้ำทะเล ตั้งแต่ 400 - 1,500 เมตร เป็นเนื้อที่ประมาณ 150,000 ตารางกิโลเมตร โดยเฉพาะ ทางภาคเหนือชาวเขาอาศัยอยู่ตามอาณาบริเวณที่เกิดของต้นน้ำลำธารของแม่น้ำในที่ราบ ภาคกลาง

3. การจัดระเบียบทางสังคมของชาวเขา⁹

หมู่บ้าน

หมู่บ้านนับได้ว่าเป็นสังคมที่ใหญ่ที่สุดของชาวเขา เป็นจุดรวมหรือศูนย์กลางของ การปกครองความสัมพันธ์ทางสังคม และเศรษฐกิจของชาวเขา โดยปกติแล้วชาวเขานิยม ตั้งหมู่บ้านอยู่โดดเดี่ยวเป็นเผ่า ๆ ไม่ชอบรวมกันกับชนต่าง เผ่าที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี แยกต่างไปจากเผ่าของตน อย่างไรก็ตามก็มีหมู่บ้านชาวเขาบางแห่งที่พบว่ามีคนนอกเผ่าเขา ไปตั้งบ้านเรือนรวมอยู่ด้วย เช่นในหมู่บ้านใหญ่ ๆ ของชาวเขาเผ่าแม้ว เย้า และลีซอ

⁸ คณะสำรวจสหประชาชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 13

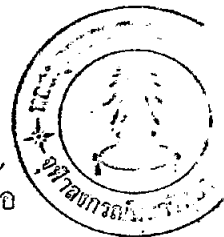
⁹ วันชัย พุกกะศรี, เรื่องเดิม, หน้า 2 - 7

พบว่าพวกฮ่อหรือจันญนนานไปตั้งบ้านเรือนค้าขายอยู่เป็นการถาวร บางคนอาจแต่งงาน กับผู้หญิงของชาวเขาในหมู่บ้านนี้ หรือนำภรรยาที่เป็นชาวเขาเผ่าอื่นเขาไปอยู่ในหมู่บ้าน แห่งนั้น โดยไม่เป็นที่รังเกียจของชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะชาวเขาเผ่าแมว เย่า ลีซอ ใค้รับ อิทธิพลทางวัฒนธรรมบางอย่างมาจากพวกฮ่อ และยอมรับพวกฮ่อว่าเหนือกว่าพวกตนในด้าน ฐานะทาง เศรษฐกิจและการศึกษา นอกจากนี้ ในบางเผ่า เช่นเผ่าแมวในจังหวัด เชียงใหม่ อาจมีผู้เสพนินทิด เช่นกะเหรี่ยง ไปรับจ้างทำงานอยู่ในหมู่บ้านแมว ในสังคมของหมู่บ้านแมว ตามลักษณะนี้ ถ้ามีพ่อค้าฮ่ออยู่ควบคู่คล้ายกับว่าเป็นผู้คุม เศรษฐกิจของหมู่บ้าน ส่วนแมว เป็นผู้ผลิตทางเกษตร และกะเหรี่ยงที่เสพนินทิดเป็นทาสแรงงานของพวกแมว

เกี่ยวกับความนิยมในการเลือกที่อยู่สำหรับใช้เป็นที่ตั้งหมู่บ้านแต่ละเผ่า นิยม ไม่ค่อยเหมือนกัน ส่วนมากชาวเขาที่นิยมปลูกผืน เช่น แมว เย่า มูเซอ ลีซอ และอีกอ ชอบปลูกบ้านอยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นเรื่องที่เขาใจง่าย เพราะผืนนอกจากจะขึ้นงอกงาม ในที่ดินบางประเภทแล้ว ยังต้องการความเย็นและความชื้นของอากาศที่มีมากในระดับ ความสูงตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไปด้วย ส่วนชาวเขาที่ไม่นิยมปลูกผืน เช่น กะเหรี่ยง และละว้า (ลัวะ)¹⁰ นิยมตั้งหมู่บ้านอยู่ไม่สูงนัก กะเหรี่ยงบางกลุ่มพบว่าอยู่ในพื้นราบ ดังที่ชาวไทยภาคเหนือเรียกว่า "ข้างเปียง" ก็มี

สำหรับขนาดของหมู่บ้านชาวเขามิทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ หมู่บ้านขนาดเล็ก ตั้งอยู่กระจัดกระจายมีมากกว่าหมู่บ้านขนาดใหญ่ บางหมู่บ้านมีเพียง 2 - 3 หลังคาเรือน เท่านั้น แต่บางหมู่บ้านมีถึง 120 หลังคาเรือน เช่น หมู่บ้านลีซอคอดยช้าง จังหวัด เชียงราย อย่างไรก็ตาม ใดก็ตามถึงแม้หมู่บ้านชาวเขาจะเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ แต่ก็มี การแบ่งกลุ่มหลังคาเรือน เป็นหย่อม ๆ ซึ่งปลูกสร้างขึ้นบนต้นเขา ไหลเขา หรือที่ราบระหว่างหุบเขาคนละแห่งซึ่งอยู่ ใกล้ ๆ กัน และทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านก็เป็นไปตามความนิยมของแต่ละเผ่าซึ่งมีไม่เหมือนกัน

¹⁰ คำว่า "ลัวะ" กับ ลัวะ สองคำนี้คือกลุ่มเดียวกัน

โดยทั่วไปหมู่บ้านชาวเขาที่มีขนาด 20 - 30 หลังคาเรือน ก็อาจถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่โตแล้ว เพราะสภาพบังคับของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์บนภูเขา และประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการปลูกสร้างบ้าน เป็นสิ่งที่กำหนดขนาดของหมู่บ้านอย่างมาก

ในการตั้งหมู่บ้านของชาวเขา มีทั้งการอพยพไปตั้ง เป็นหมู่บ้านขึ้นใหม่ และการอพยพของครัวเรือนหรือครอบครัวของคนในเผ่าเดียวกันจากที่อื่นเขามาสมทบที่หลัง ซึ่งโดยมากอาศัยความสัมพันธ์ทางญาติพี่น้อง ระหว่างฝ่ายที่เขามาสมทบกับฝ่ายที่ตั้งบ้านเรือนอยู่แล้วในหมู่บ้านนั้น ๆ การตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่เน้นอาจเกิดจากบริเวณที่ทำกินของหมู่บ้านเดิมขาดความอุดมสมบูรณ์ หรือโคเปิดย่นที่ไปไกลจากหมู่บ้านเดิมมากเกินไป ชาวเขาอาจจะอพยพหมู่บ้านไปตั้งขึ้นใหม่ใกล้ ๆ กับที่ทำกินดังกล่าว แต่บางกรณีการตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ อาจเกิดจากเหตุผลทางสังคมอย่างอื่น ๆ เช่น เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงขึ้นในระหว่างกลุ่มครัวเรือนในหมู่บ้าน อันเป็นเหตุให้กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดตกลงใจแยกตัวเองออกจากหมู่บ้านเดิม หรือบางทีเกิดความขัดแย้งในศาสนาความเชื่อถือ เช่นกลุ่มที่นับถือผี ไม่ยอมให้กลุ่มที่เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ รวมอยู่ในหมู่บ้าน และกลุ่มครัวเรือนที่นับถือศาสนาคริสต์ จำเป็นที่จะต้องไปตั้งหมู่บ้านของพวกเขาเองขึ้นใหม่ ซึ่งอาจอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านเดิมนั่นเอง นอกจากนี้ อาจมีการอพยพหมู่บ้านอันเนื่องมาจากมีคนตายด้วยโรคระบาดกันเป็นจำนวนมาก ๆ ซึ่งชาวเขาไม่ทราบสาเหตุแท้จริง แต่กลับแปลความหมายไปว่า เหตุการณ์ผิดปกติเช่นนั้น มีสาเหตุมาจากความไม่พอใจของผีเจ้าที่ที่ไม่ต้องการให้พวกเขาอยู่ในหมู่บ้านนั้นต่อไป หรือแม้แต่มีการตายทั้งกลมเพียงรายเดียวในหมู่บ้านของมุเซอแดง เขาก็จะอพยพกันไปตั้งหมู่บ้าน นอกจากนี้ ความไม่สงบสุขภายในหมู่บ้านอันเกิดจากบุคคลภายนอกไปรบกวาน หรือมีบั้งคั้งชูเซื้อกันมาก ๆ ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวเขาซึ่งชอบอยู่อย่างอิสระโดดเดี่ยว เฉพาะเผ่าของตน ดังกล่าวมาแล้ว จำเป็นต้องละทิ้งหมู่บ้านเดิมของเขาไปก็มี

ข้อที่ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับหมู่บ้านชาวเขาในแง่การตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง มีนคงหรือนานกว่ากันเพียงใดนั้น มีแนวทางเป็นข้อสังเกตทั่ว ๆ ไปอยู่บ้าง คือ ชาวเขากลุ่มที่ไม่นิยมปลูกดินและรู้จักทำนาขั้นบันไดโดยประเพณี เช่น กะเหรี่ยงและละว้า นั้น มีอาณาเขต

ของหมู่บ้านเป็นที่แน่นอน ซึ่งสำหรับบางหมู่บ้านโคกตั้งหลักแหล่งอยู่ในบริเวณนั้น ๆ มาช้านาน การอพยพไปแอวกมี ส่วนหมู่บ้านของชาวเขาเผ่าที่นิยมปลูกฝิ่นมักจะมีการอพยพอยู่เสมอ เมื่อที่ดินจืดหรือถูกรบกวนจากวัชพืชจนสู้ไม่ไหว ซึ่งความแตกต่างกันเกี่ยวกับระยะเวลาของการตั้งหลักแหล่งของชาวเขาทั้งสองกลุ่มมีสาเหตุสำคัญที่สุด คือ การทำไร่เลื่อนลอย

บ้าน

บ้านของชาวเขาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ แบบक्रमดินที่ไร้พื้นดิน เป็นพื้นบ้าน และแบบปักเสายกพื้น บ้านแบบक्रमดินนั้นนิยมกันในหมู่ชาวเขาเผ่าเมวและเย้า ส่วนแบบยกพื้นเป็นแบบบ้านของเย้ามเซอ อักอ ละเทรียง ดิน และขมุ สำหรับเผ่าลีซอมักจะพบทั้งแบบक्रमดินและแบบยกพื้นในหมู่บ้านเดียวกัน อย่างไรก็ตามแต่ละแบบก็กล่าวของชาวเขาแต่ละเผ่านี้มีรูปทรงและแปลนภายในบ้านแตกต่างกันไปตามความนิยมที่เป็นมรดกตกทอดกันมาจากบรรพชนของพวกเขา

โดยทั่วไปชาวเขามีความรู้ในการปลูกสร้างบ้านทุกคน โดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นสำหรับปลูกสร้าง เช่น เสาไม้จริง โครงสร้างไม้ไผ่เป็นค้ำ ฝาไม้ไผ่สับเป็นฝาหรือไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ก้อที่ทำเป็นไม้กระดานควยการไขว้วางถี่กันสลับในระหว่างที่ยังสด ๆ อยู่ (สำหรับเผ่าเมวและเย้า) ส่วนหลังคามุงควยหญ้าคาหรือใบตองตึงหรือไม้ไผ่ผ่าซีก แฉวเรียงให้หงายและคว่ำทับกัน ตามปกติภายในบ้านชาวเขามักขาดแสงสว่างเพราะไม่มีหน้าต่าง

ภายในบ้านของชาวเขาทุกเผ่าที่ยังยึดถือประเพณีดั้งเดิมนั้นจะมีสถานที่ซึ่งพวกเขาถือว่า เป็นที่สถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พวกเขานับถืออยู่มาก หรือน้อยแห่งแตกต่างกันไปแต่ละเผ่า แต่ที่พบบ่อยเหมือนกันทุกบ้านคือ หิ้งผี เกี่ยวกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในบ้านของชาวเขานี้ ผู้เป็นแขกซึ่ง เป็นบุคคลนอกเผ่าควรรักษาความนับถือและปฏิบัติตัวมิให้พวกเขา เห็นว่าเป็นการลบหลู่บุคคล เพราะการกระทำที่ถูกต้องตามประเพณีความเชื่อถือของเจ้าของบ้านนั้น นอกจากจะทำให้เขาสบายใจแล้ว ยังจะช่วยในการสร้างมิตรภาพให้เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีทางหนึ่งด้วย

ถึงแม้ว่า เขาส่วนใหญ่ยังนิยมสร้างบ้านตามแบบประเพณีของ เขาคนซึ่งมีลักษณะ
 ไม่น่าคงถาวร แต่ก็เหมาะสมกับวิถีชีวิตที่เคลื่อนย้ายที่อยู่เสมอ ๆ ก็ตาม แต่ในปัจจุบันนี้
 ก็ได้มีการ เปลี่ยนแปลง เกี่ยวกับแปลนแบบบ้านและวัสดุที่ใช้ในการปลูกสร้างกันอยู่บ้างแล้ว
 และนับวันจะเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น เช่น ชาวเขาเผ่าแมวและเผ่าเยา ในบางหมู่บ้านปลูก
 สร้างบ้านแบบยกพื้นและใช้สังกะสีมุงหลังคา แทนที่จะสร้างบ้านแบบक्रमคินและมุงหลังคา
 กล้วยงาคา หรือที่เราเรียกว่าแฝก เป็นต้น

บ้านของชาว เขามีขนาด เล็กใหญ่ไม่เหมือนกัน ซึ่งทั้งนี้สุดแล้วแต่ประเพณีในการ
 ประกอบกันขึ้นเป็นครัวเรือน (Household) ของชาวเขาแต่ละเผ่า แต่อาจจลวบรวม ๆ
 ไปไ้ได้ว่า บ้านของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ละว้า และมูเซอ มีขนาดเล็กกว่าของชาวเขา
 เผ่าแมวและเผ่าเยา ซึ่งในเผ่าเหล่านี้เคยมีรายงานว่า บ้านเพียงหลังเดียวมีสมาชิกที่มี
 ความเกี่ยวพันเป็นญาติพี่น้องที่รวมบิดามารดาเดียวกันอาศัยอยู่ถึง 59 คน

ระบบครอบครัวและเครือญาติ

ครอบครัวของชาว เขาก็ เช่นเดียวกับครอบครัวของสังคมทั่วไป ในการที่เป็นหน่วย
 พื้นฐานของสถาบันทางสังคมของมนุษย์ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวในสังคมสมัยใหม่แล้ว
 ครอบครัวของชาว เขาจักความีบทบาทและหน้าที่ต่อสมาชิกในครอบครัวมากกว่า คือยังมีหน้าที่
 ในด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการทำมาหากิน การ เลี้ยงดู และการฝึกอบรมสั่งสอนให้แก่บุตรหลาน
 เพื่อให้อุปการะการทำการ การช่วยตัวเอง การ เข้าสมาคม และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับชน-
 ธรรม เนียมประเพณีประจำเผ่าของตน ถ้าพิจารณาถึงระบบครอบครัวของชาว เขาในประเทศ
 เราแล้วก็จะพบว่ามีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ซึ่ง
 หมายถึงครอบครัวที่มีสามีภรรยา และบุตรที่ยังไม่ได้แต่งงานรวมอยู่ด้วย ระบบหนึ่ง กับระบบ
 ครอบครัวขยาย (Extended Family) ซึ่งหมายถึงครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัวอยู่รวมกัน
 ในหลังคา เรือนเดียวกัน โดยมีครอบครัวของพ่อแม่เป็นหลัก การที่ชาวเขาเผ่าหนึ่งเผ่าใด
 จะมีระบบครอบครัวระบบใดระบบหนึ่งแต่เพียงระบบเดียวนั้นหาได้ยาก หากแต่ว่าเผ่ามีแนว
 โน้มที่จะมีระบบครอบครัวเดี่ยวมากกว่าระบบครอบครัวขยาย ในขณะที่บางเผ่ามีครอบครัว

ชยามากกว่าครอบครัวเดี่ยว ซึ่งเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับระบบการแต่งงาน และประเพณี ในการตั้งครอบครัวของชาวเขาแต่ละเผ่า กล่าวคือ ชาวเขาในตระกูลจีน - ซิเบต เช่น แมว เย่า ลีซอ อีโก ยุกเวนกะเทรียงและมูเซอ มีประเพณีอนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาได้หลายคน (Polygamous) และโดยเฉพาะพวกแมว เย่า นิยมให้ภรรยานำภรรยาเข้ามาอยู่ในบ้านของตนเอง จึงทำให้ครอบครัวของชาวเขาเผ่าดังกล่าวมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย แต่ในชาวเขาบางเผ่า เช่น กะเทรียง มูเซอ ลัว ซม ถิ่น ตามประเพณีอนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาได้เพียงคนเดียว (Monogamous) และถึงแม้ในช่วงเวลาแรก ๆ ของการแต่งงาน ผู้ชายและภรรยาจะต้องไปปรนนิบัติรับใช้ครอบครัวของบิดา - มารดาฝ่ายตน หรือของฝ่ายภรรยา แต่ในเวลาต่อมาชาวเขากลุ่มนี้นิยมแยกไปปลูกบ้านอยู่เป็นเอกเทศ ครอบครัวของชาวเขาเผ่าดังกล่าวจึงมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยว และมีขนาดเล็ก

เกี่ยวกับชาวเขาที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยายและอยู่ในบ้านหลังเดียวกันนั้น เราอาจเรียกไคววามานของชาวเขาเช่นนั้นเป็นครัวเรือน (Household) แต่ละครัวเรือนจะมีหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งโดยมากมักได้แก่หัวหน้าครอบครัวหลักที่เป็นผู้ชาย เป็นผู้ได้รับความนับถืออย่างสูงสุดจากสมาชิกในครัวเรือนทุก ๆ คน จากนั้นการให้ความเคารพนับถือจะลดหลั่นลงตามลำดับชั้นของญาติพี่น้อง

ในครัวเรือนหนึ่ง ๆ นั้น มักจะทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เพื่อการยังชีพร่วมกัน ยกเว้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หารายได้เป็นเงินสด เช่น การปลูกฝิ่นและการค้าขาย ซึ่งแต่ละครอบครัวที่โคจรแรงในครัวเรือนนั้น ๆ เป็นผู้ได้รับประโยชน์เป็นของตนเอง

ในหมู่บ้านชาวเขาแห่งหนึ่ง ๆ มักจะประกอบขึ้นด้วยกลุ่มครัวเรือนหลายกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในด้านการเป็นญาติพี่น้องซึ่งกันและกัน หรือรวมแซ่สกุลเดียวกัน ในกลุ่มครัวเรือนเหล่านั้นแต่ละกลุ่มจะมีการจัดลำดับระบบอาวุโสของบุคคลที่อยู่ในเครือญาติเดียวกัน ความสัมพันธ์ในด้านการเครือญาตินี้ยังอาจขยายไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ ในเผ่าเดียวกัน ซึ่งสำหรับชาวเขาที่ได้รับอิทธิพลทางค่านิยมธรรมจากจีน เช่น เผ่าแมว เย่า นั้น ความสัมพันธ์

จะมีอย่างกระชับและแน่นแฟ้นในเครือญาติของฝ่ายบิดา แต่ในเผ่ากะเหรี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกะเหรี่ยงโป ความสัมพันธ์ทางเครือญาติฝ่ายมารคามีความใกล้ชิดและเหนียวแน่นกว่าฝ่ายบิดา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเครือญาตินี้จะสังเกตได้ง่ายในเผ่าชาวเขาที่มีแซ่สกุล ซึ่งโคแกเผ่าเขาว เข่า และลีซอ ส่วนเผ่าที่ไม่มีแซ่สกุล เช่น เผ่ามูเซอ กะเหรี่ยงละว้า นั้น จะต้องใช้การสอบถามเป็นรายตัวกันจึงจะรู้ว่าใคร เป็นญาติพี่น้องกับใคร

4. ลักษณะสังคมและสถานะภาพของบุคคลในสังคมชาวเขา ¹¹

โดยทั่วไปชาวเขาในประเทศไทยไม่มีการแบ่งกลุ่มชนในเผ่าของตนออกเป็นชนวรรณะ ยกเว้นในสังคมของพวกละว้าที่ตั้งหมู่บ้านอยู่โดดเดี่ยวติดต่อกับโลกภายนอกน้อย เช่น ที่หมู่บ้านมูไฟ ในท้องที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีการแบ่งชนชั้นออกเป็นกลุ่มสามัญชน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน และกลุ่ม "สมิง" หรือกลุ่มชนชั้นปกครอง แต่การแบ่งกลุ่มชนออกเป็นชั้นวรรณะต่าง ๆ นั้น ไม่ปรากฏชัดในหมู่บ้านละว้าในท้องที่แห่งอื่น และในหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทยสมัยนี้ เพราะในสังคมชาวเขาทั่วไปนั้นถึงแม้ทุกหมู่บ้านจะมีตำแหน่งหัวหน้าหรือตำแหน่งอื่น ๆ แต่ครอบครัวของผู้ที่ดำรงตำแหน่งนี้มิได้รับการยกย่องให้ชั้นวรรณะที่แตกต่างไปจากครอบครัวอื่น ๆ และครอบครัวของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ

ในสังคมชาวเขายังประกอบอาชีพหลัก เช่นเดียวกับชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน คือ การเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอย และการเลี้ยงสัตว์เพื่อการยังชีพ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสังคมชาวเขาในประเทศไทยเราเป็นสังคมที่ความเสมอภาคและทัดเทียมกัน เป็นสังคมที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมุ่งต่อการยังชีพ (Egalitarian or Subsistence Economy) เป็นส่วนใหญ่

11 เรื่องเดียวกัน, หน้า 7

นอกจากสังคมชาวเขาจะมีลักษณะดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีลักษณะเป็นสังคมที่ยึดถือประเพณี (Traditional Society) อย่างเคร่งครัด ในสังคมเช่นนี้ชนบทนิยมประเพณีที่มีความสำคัญมากกว่า เหตุผลอย่างอื่น และกลุ่มคนที่ชาวรักษาชนบทนิยมประเพณีไว้ให้คงเหลือมาจนถึงปัจจุบันก็คือ กลุ่มผู้สูงอายุ หรือผู้อาวุโส ดังนั้นการที่กลุ่มผู้เยาว์วัยกว่าให้ความสำคัญน้อยและเชิดสังกตผู้สูงอายุหรือผู้สูงวัยกว่าในทางวัฒนธรรมนั้น นับได้ว่าเป็นลักษณะเด่น และยังเป็นที่ยึดถือปฏิบัติกันอยู่ในสังคมชาวเขา

นอกจากนี้ในสังคมบางเผ่า เช่น เผ่าแมวมูเซอ ดิซอ และอีก้อ ถือว่าผู้ชายมีฐานะทางสังคมสูงกว่าผู้หญิง โดยเฉพาะแมว และเข่า ผู้หญิงที่แต่งงานเรียกว่าถูก "ซื้อ" มาซึ่งต้องขาดจากผีบรรพบุรุษและแซ่สกุลเดิมของตนเอง ผู้ชายชาวเขาโดยมากเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องสำคัญในครัวเรือนและในหมู่บ้าน แต่ผู้หญิงทำงานหนักทั้งในบ้านและในไร่ ในลักษณะของการตื่นก่อนนอนที่หลัง เช่นเดียวกับผู้หญิงไทยในสมัยก่อน

5. การปกครองในหมู่บ้านชาวเขา¹²

หมู่บ้านชาวเขาทุกแห่งจะมีผู้นำทำหน้าที่ในลักษณะพิเศษของสมาชิกในหมู่บ้าน ซึ่งเราอาจเรียกได้ว่าเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน (คนไทยในภาคเหนือนิยมเรียกว่า "แสบาน") ตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้านนี้อาจสืบสายตอมมาจากหัวหน้าหมู่บ้านคนก่อน และได้รับความยินยอมจากลูกบ้าน หรืออาจได้รับการเลือกตั้งจากลูกบ้านกันเอง โดยที่ทางการมิได้เข้าไปเกี่ยวข้อง แต่บางหมู่บ้านก็มีหัวหน้าหมู่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้เป็นผู้ใหญ่บ้านที่แท้จริง ซึ่งการแต่งตั้งของทางราชการนี้ในบางกรังก็แต่งตั้งบุคคลที่ลูกบ้านไม่สว่จะยอมรับนับถือ เพราะในหมู่บ้านแห่งนั้นยังมีหัวหน้าหมู่บ้านที่ไม่เป็นทางการ แต่เป็นที่ยอมรับของชาวเขากัน

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

หัวหน้าหมู่บ้านมีหน้าที่รักษาความสงบสุขของหมู่บ้าน ระวังขโมยทรัพย์ ระวังโจร และ เป็นตัวแทนในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล จึงนับได้ว่าตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งที่สำคัญที่สุดในชุมชนชาวเขาทั่วไป แต่ความสำคัญของหัวหน้าหมู่บ้านจะมีก็เฉพาะในหมู่บ้านของตนเอง เพราะในประเทศไทยชาวเขาแต่ละเผ่าไม่มีหัวหน้าเผ่า เป็นหัวหน้าสูงสุดที่มีอิทธิพลแผ่กระจายครอบคลุมชนในเผ่าเดียวกันไปทั่วเผ่าทุกหมู่บ้าน อย่างไรก็ตาม สำหรับชาวเขาบางเผ่าโดยเฉพาะเผ่าลีซอ ตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้านไม่สูงจะมีความสำคัญเหมือนเผ่าอื่น ๆ เพราะชาวเขาเผ่าลีซอได้โดยอาศัยความปรองดองซึ่งกันและกัน ระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีอาวุโสของแต่ละกลุ่มแซ่สกุล รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีในบางค่านของเผ่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้ชนเผ่านี้รวมกันได้มาตราบเท่าทุกวันนี้

นอกจากหัวหน้าหมู่บ้านแล้ว โดยทั่วไปในหมู่บ้านชาวเขาทุกเผ่ายังมีกลุ่มผู้นำที่มีอิทธิพลซึ่งเผ่าจะไม่ได้มีการแต่งตั้งกันเป็นทางการก็ตาม แต่ก็มีอิทธิพลมากในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวเขา กลุ่มผู้นำดังกล่าวนี้ได้แก่กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่และหมอยี่ ซึ่งมีหน้าที่ให้คำปรึกษา และลงความเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับส่วนรวม เช่น เรื่องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี หรือเรื่องใด ๆ ที่หัวหน้าหมู่บ้านไม่สามารถตัดสินใจได้

6. ลัทธิความเชื่อ ¹³

ส่วนใหญ่ของชาวเขาทุกเผ่า นับถือผี หรืออาจกล่าวได้ว่าศาสนาของเขาคือเป็นศาสนาแบบลัทธิขงจื้อ (Animism) ซึ่งเชื่อกันว่ามีวิญญาณสิ่งสถิตอยู่ในสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ และยังเชื่อว่าปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ฝนตก พายุพัด ฟ้าผ่า ก็เกิดจากการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติทั้งสิ้น วิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ นี้ ชาวเขาทั่วไปไปเรียกกรวม ๆ กันว่า "ผี" ที่พวกเขาเคารพยำเกรงและหวาดกลัว และจำเป็นต้องทำพิธี เช่น ไหว้บวงสรวงกันอยู่เสมอ

13 เรื่องเดียวกัน, หน้า 8

อย่างไรก็ดี เกี่ยวกับประเภทของผีและรายละเอียดเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรม เพื่อเซ่นไหว้ผีของชาวเขาแต่ละเผ่ามีไม่เหมือนกัน แต่อาจกล่าวรวม ๆ กันได้ว่า ผีที่ชาวเขาเชื่อกันมีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ผีดี ซึ่งชาวเขามักจะเรียกรวม ๆ กันว่า ผีใหญ่ ซึ่งอาจได้แก่ผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า ผีประจำภูเขาใหญ่ ผีประจำหมู่บ้าน ผีครู และผีใหญ่อื่น ๆ ซึ่งอาจเทียบได้กับเทพเจ้าหรือพระเจ้าในลัทธิศาสนาอื่น ผีเหล่านี้ชาวเขาถือว่าเป็นผู้ให้คุ้มครองหรือให้ความคุ้มครองแก่พวกเขา แต่ก็อาจให้โทษได้ถ้าพวกเขาปฏิบัติไม่ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องและ

2. ผีร้าย ได้แก่ผีที่มุ่งร้ายและคอยทำอันตรายแก่มนุษย์อยู่ทุกโอกาส ซึ่งได้แก่ ผีป่า ผีลำห้วย ผีน้ำ ผีตามทางเดิน รวมทั้งผีของมนุษย์ที่ตายผิดปกติ เป็นต้น ผีเหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวเขาเจ็บไข้ได้ป่วย หรือบางครั้งเจ็บล้มตายได้ง่าย ซึ่งจำเป็นจะต้องทำพิธีขับไล่หรือเซ่นไหว้เพื่อให้พวกเขาปลอดภัยหรือหายเจ็บป่วย

ผู้ประกอบพิธีกรรมหรือผู้ทำพิธีเซ่นไหว้ผีในสังคมชาวเขานิยมเรียกกันว่า "หมอผี" ซึ่งมีอยู่หลายประเภท และบางประเภทอาจเรียกได้ว่าเป็นผู้นำทางศาสนา (หรือเป็นพระ) ในศาสนาของชาวเขาเผ่านั้น แต่บางประเภทอาจมีหน้าที่เฉพาะการทำนายโรค และการรักษาโรคด้วยการทำพิธีเซ่นไหว้ผี เพื่อทำพิธีเรียกขวัญใหญ่ป่วยเท่านั้น แต่ไม่สามารถประกอบพิธีกรรมเพื่อเซ่นไหว้ผีใหญ่ให้แก่คนทั้งหมู่บ้าน หมอผีประเภทหลังนี้ไม่อาจนับได้ว่าเป็นผู้นำทางศาสนา แต่อาจเทียบได้กับตำแหน่ง "แพทย์" ในสังคมของชาวเขา หมอผีประเภทแรกได้แก่หมออยู่ในตำแหน่ง โตโบ หรือ ปูจอง ของเผ่ามูเซอ ตำแหน่งหมอเมืองของเผ่าลีซอ และตำแหน่งหมอผีใหญ่ของเผ่าเย้า เป็นต้น และโดยมากผู้ดำรงตำแหน่งของหมอผีประเภทนี้เป็นผู้ชาย

7. กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ¹⁴

กล่าวโดยส่วนรวมกิจกรรมหลักทางเศรษฐกิจของชาวเขาได้แก่การเกษตร คือ การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ทั้งเพื่อการยังชีพและใช้สอยในครัวเรือน แต่สำหรับบางเผ่ามีการปลูกฝิ่นเพื่อขาย หรือเพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้าประเภทอื่น ๆ ได้แก่ การล่าสัตว์ การเก็บของป่า การรับจ้างแรงงาน และการตั้งร้านค้า แต่กิจกรรมสองประเภทหลังนี้ถือได้ว่าเป็นประสบการณ์ใหม่ที่ชาวเขาเพิ่งเริ่มเรียนรู้และที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกัมมัตเพียงส่วนน้อย

พืชที่สำคัญที่ชาวเขาทำการเพาะปลูกนอกเหนือไปจากฝิ่นนั้นได้แก่ข้าว รองลงมาคือข้าวโพด และพืชผักต่าง ๆ เช่น พริก ถั่ว งา แดงกวา ผักกาด ผักชี ฯลฯ ชาวนั้นปลูกไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน หากมีเหลือกินเหลือใช้ก็ขายกันอยู่บ้าง ชาวโพดปลูกไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์ ส่วนพืชผักต่าง ๆ โดยมากปลูกไว้เพื่อกินเพื่อใช้ในบ้านของตนเอง แต่ในปัจจุบันได้พยายามปลูกพืชบางชนิดที่พวกเขาเคยมีความชำนาญ รวมทั้งปลูกพืชใหม่ ๆ ที่ได้รับการแนะนำจากภายนอกไว้เพื่อขายแก่ตลาดในพื้นที่ราบควาย เช่น พริก งา มันฝรั่ง และถั่วบางชนิด

เกี่ยวกับวิธีทำการเพาะปลูกของชาวเขานั้น ส่วนใหญ่ใช้วิธีการโค่นถางป่าแล้วเผา เพื่อทำไร่ และมีการเปลี่ยนที่เพาะปลูกใหม่อยู่เสมอ ๆ ซึ่งเราเรียกว่า การทำไร่เลื่อนลอย (Shifting Cultivation) อันเป็นอันตรายต่อแหล่งน้ำ ป่าไม้ และความอุดมสมบูรณ์ของดินในที่สุดยิ่งเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามวิธีการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาออกเป็น 2 วิธี คือ วิธีเพาะปลูกแบบชั่วคราวที่จนดินจืดแล้วจึงจะเปลี่ยนที่ไปหักล้างถางพง แล้วเผาทำไร่ในที่แห่งใหม่ ซึ่งเป็นเหตุให้ชาวเขาที่ใช้วิธีการเพาะปลูก

ในลักษณะนี้คงอพยพหมู่บ้านหรือโยกย้ายครัวเรือนอยู่เนื่อง ๆ ยากที่จะมีถิ่นฐานเป็นหลัก
แหล่งถาวร การเพาะปลูกที่นิยมปฏิบัติกันอยู่ในกลุ่มชาวเขาที่ปลูกฝิ่น ซึ่งโคแก เมว
เยา มู เซอ ลีซอ อ็อก ส่วนเผ่ากะเหรี่ยง และละว้า ใช้วิธีการทำไร่เลื่อนลอยแบบ
หมุนเวียนเปลี่ยนที่ทุกปี โดยปล่อยให้ไร่เก่ามีต้นไม้งอกขึ้นใหม่ ซึ่งวิธีการทำไร่แบบนี้
ทำให้พื้นที่เพาะปลูกมีความอุดมสมบูรณ์ยาวนานกว่า ประกอบกับชาวเขาทั้งสองเผ่านี้ยังรู้จัก
ปรับพื้นที่ตามหุบเขาให้เป็นขั้นบันได แล้วทำเป็นนาข้าวปลูกข้าวสวย จึงมีผลให้ชาวเขา
ทั้งสอง เผ่าดังกล่าวมีถิ่นฐานที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากินเป็นหลักแหล่งมากกว่าเผ่าที่นิยม
วิธีการทำไร่เลื่อนลอยแบบชาวที่ดังกล่าวแล้ว

นอกจากการเพาะปลูก ชาวเขาทุกเผ่านิยมการเลี้ยงหมูและไก่เพื่อใช้ในการ
ประกอบพิธีกรรม เสนอรวงบูชาผีและใช้เป็นอาหาร บางพวก เช่นเมว เยา มู เซอ ลีซอ
นิยมเลี้ยงมาและห่อไว้สำหรับบรรทุกสิ่งของ กะเหรี่ยงและละว้านิยมเลี้ยงควายไว้ไถนา
และกะเหรี่ยงบางครัวเรือนเลี้ยงช้างไว้สำหรับรับจ้างบรรทุกสิ่งของและชักลากไม้ สำหรับ
วัวมีการเลี้ยงอยู่ทั่วไป แต่ในบางหมู่บ้านก็มีไม่มากนัก นอกจากสัตว์เหล่านี้ ในปัจจุบัน
อาจพบว่ามี การเลี้ยงแกะ ซึ่งบางแห่งได้รับการส่งเสริมจากคณะหมอสอนศาสนาหรือได้รับ
พระราชทาน

โดยทั่วไปชาวเขานิยมการล่าสัตว์ป่า ซึ่งส่วนใหญ่เพื่อใช้บริโภคในหมู่บ้านของ
ตนเอง แต่กิจกรรมในดานนี้ลดน้อยลงมาก เนื่องจากปัจจุบันสัตว์ป่าลดจำนวนลงทุกที
ในบางแห่งแทบจะไม่มีสัตว์ป่าเหลืออยู่ในบริเวณใกล้เคียงของหมู่บ้านชาวเขาเลย ส่วนการ
เก็บหาของป่า ได้แก่การเก็บใบชาป่า กลวยไม้ น้ำมัน หน่อไม้ สมุนไพร และเปลือกไม้
บางชนิด เพื่อใช้บริโภคหรือนำมาขายในตลาดพื้นราบ

สำหรับการค้าขายในหมู่บ้านชาวเขานั้นมักจะมีพวกจีนฮ่อหรือคนไทยพื้นเมือง
นำเอาสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคสำหรับชีวิตประจำวันเขาไปขายเป็นครั้งคราว หรือ
บางคนก็ตั้งหลักฐานอยู่อย่างถาวรในหมู่บ้านชาวเขาเลยทีเดียว สำหรับสินค้าที่นำไปขาย
ได้แก่เสื่อผ้า รองเท้า เทียนไข เกตุอิ้อ อาหารกระป๋อง ไฟฉาย ถ้วยไฟฉาย ฯลฯ
พวกพ่อค้าดังกล่าวนี้บางทีก็รับซื้อหรือรับแลกเปลี่ยนของชาวเขากับสินค้าที่ตนนำไปขายด้วย

ในหมู่บ้านชาวเขานาคใหญ่ ๆ มักจะมีช่างตีเหล็กและช่างเงินซึ่งรับทำเครื่องประดับหรือเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนและในการเกษตร สำหรับเครื่องประดับนั้น บางทีคนพื้นราบหรือชาวเขาบางเผ่า เช่น เผ่าเย้า นำขึ้นไปขาย แต่เครื่องมือเครื่องใช้ในในการเกษตร ชาวเขานิยมทำขึ้นเองเพราะของพื้นราบไม่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและความเคยชินของชาวเขา การหักลดกรรมอื่น ๆ ของชาวเขาที่สะกูดคาโดยมากเป็นการเย็บปักถักร้อย เครื่องแต่งกาย และการทอผ้าซึ่งเป็นงานของผู้หญิง อย่างไรก็ตาม การทอผ้านั้นมีเหลืออยู่น้อยมาก เช่น ในเผ่ากะเหรี่ยงและเผ่า สว่นใหญ่ชาวเขาซื้อผ้าจากพื้นราบไปตัดเย็บและปักถักร้อยเอาเอง และในปัจจุบันนี้ในบางหมู่บ้านเริ่มเย็บปักถักร้อยเพื่อขายหารายได้เพิ่มเติมกันบ้างแล้ว เนื่องจากได้รับการส่งเสริมจากหน่วยราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

8. ปัญหาชาวเขาในประเทศไทย

ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ได้ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญ ๆ ซึ่งทางราชการกำลังพิจารณาดำเนินการแก้ไขอยู่ในขณะนี้ดังต่อไปนี้ คือ

1. ปัญหาการปลูกฝิ่น

โดยที่ชาวเขามีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลิตฝิ่น ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการลักลอบค้ายาเสพติดกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน และเป็นปัญหาที่หลาย ๆ ประเทศกำลังประสบอยู่

ในอาณาจักรเวทพื้นที่ป่า เขาทางภาคเหนืออันเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยของชาวเขานั้น ได้เป็นแหล่งปลูกฝิ่นที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ฝิ่นที่ผลิตได้ในบริเวณนี้จำนวนมากขายถูกลักลอบส่งเข้ามาจำหน่ายในตลาดกรุงเทพฯ และบางส่วนก็ถูกส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ และในที่สุดก็กลับเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทยในรูปของเฮโรอีนซึ่งมีความร้ายแรงกว่าฝิ่นหลายเท่าตัว

คอกผีมักจะไม่ขึ้นที่สูงจากระดับทะเลไม่ถึง 3,000 ฟุต และชาวเขาที่อาศัยอยู่ในที่ต่ำกว่า 3,000 ฟุต มักจะไม่ใช้พวกที่ปลูกผี ชาวเขากลุ่มนี้ไดแกพวกละว้า ฉาน ขมุ พวกอีก้อ แทบทั้งหมด และพวกกะเหรี่ยงส่วนมาก เผ่าที่ปลูกผีสูงกว่า 3,000 ฟุต ไดแก แมว เย่า ลีซอ และมุเซอ พวกนี้เป็นพวกผลิตผีรายใหญ่ แต่พวกที่ผลิตผีไม่จำกัดอยู่เพียง 4 เผ่านี้เท่านั้น ดูเหมือนว่าพวกกะเหรี่ยงที่ทำการปลูกผีจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นปกติแล้วหมู่บ้านชาวกะเหรี่ยงมักอยู่ต่ำกว่า 3,000 ฟุต แต่พวกนี้ลงป่าทำไร่ผืนในที่ที่อยู่ในระดับสูงขึ้นไป และมีพวกอีก้อส่วนน้อยปลูกในที่ต่ำกว่า 3,000 ฟุต แต่โดยผลผลิตทำการผลิตผีของกลุ่มชนเผ่าอื่น ๆ เหล่านี้ไม่สามารถเปรียบเทียบได้กับขนาดของการผลิตผีของพวกแมว เย่า ลีซอ และมุเซอ¹⁵ ชาวเขาเหล่านี้ก็อาศัยทำการปลูกผีมาเป็นเวลาหลายชั่วคนแล้ว¹⁶ และมักเลือกปลูกผีตามบริเวณที่ทางไกลในป่าและมีทิวเขากำบังอยู่ ทั้งนี้ เพื่อหลบสายตาของเจ้าหน้าที่ซึ่งขึ้นไปเยี่ยมหมู่บ้าน ไร่ผืนแปลงหนึ่งอาจใช้ทำการปลูกผีได้นานระหว่าง 1 ถึง 10 ปี และบางแห่งปลูกได้ยาวนานถึง 10 ปี โดยผลผลิตมีไคดลดลง¹⁷ พื้นที่ที่ใช้ในการปลูกผีทั้งหมดของชาวเขามีจำนวนประมาณ 112,000 ไร่ ในพื้นที่ปลูกผีหนึ่งไร่จะให้ผลผลิตประมาณ 1.3 กิโลกรัม จากข้อมูลดังกล่าวนี้คำนวณไควาปริมาณผีทั้งหมดซึ่งทำการผลิตโดยชาวเขาทุกเผ่าในปีหนึ่ง ๆ จะมีจำนวนประมาณ 145,000 กิโลกรัม¹⁸

¹⁵ คณะสำรวจสหประชาชาติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 50

¹⁶ Geddess, W.R. Dr., "The Hill Tribe of Thailand," SEATO Record, December, 1965 p.19

¹⁷ กรมประชาสงเคราะห์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 19

¹⁸ คณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ, หนังสือที่ 923/2510 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2510, เรื่องการสำรวจความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรชาวเขาทางภาคเหนือของประเทศไทย, ถึง อาทณานายกรัฐมนตรี, แผนก 4, หน้า 12

จากการสำรวจทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยกรมประชาสงเคราะห์ เมื่อปี 2504 - 2505 ปรากฏว่าชาวเขาคคนหนึ่งจะผลิตฝิ่นได้ประมาณ 1 กิโลกรัม ขนาดของครอบครัวชาวเขาโดยเฉลี่ย 6.5 ถึง 7 คน ในจำนวนนี้เป็นแรงงานได้ 4 คน ฉะนั้น ครอบครัวชาวเขาหนึ่ง ๆ จะผลิตฝิ่นได้ประมาณ 4 กิโลกรัม ราคาฝิ่นซึ่งพ่อค้าขึ้นไปรับซื้อบนเขาถึงหมู่บ้านชาวเขาก็ได้ประมาณละ 800 - 900 บาท ฉะนั้น ชาวเขาคครอบครัวหนึ่ง ๆ โดยเฉลี่ย จะมีรายได้จากการปลูกฝิ่น 3,200 - 3,600 บาท

ต่อปี 19

เป็นจำนวนมากมายที่ชาวเขาคผลิตฝิ่นส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้พ่อค้าที่ขึ้นไปรับซื้อบนภูเขา ทั้งนี้เพราะชาวเขาคส่วนมากไม่ค่อยนิยมสูบฝิ่น จึงเก็บฝิ่นไว้สูบเพียงเล็กน้อยเท่านั้น จากการสำรวจที่จัดทำโดยรัฐบาลไทย เมื่อไม่นานมานี้ (พ.ศ. 2508 - 2509) ทำให้ทราบว่าบรรดาชาวเขาคมีผู้สูบฝิ่นน้อยมาก ประมาณว่ามี การเสกฝิ่นของชาวเขาคเผ่าต่าง ๆ ดังนี้ 20

แมว	ร้อยละ 9.55	ของประชากรแมว
เยา	ร้อยละ 15.9	ของประชากรเยา
มูเซอ	ร้อยละ 11.7	ของประชากรมูเซอ

การปลูกฝิ่นเป็นการทำรายได้ที่คุ้มค่าที่สุดยิ่งกว่าการปลูกพืชชนิดอื่น นอกจากนั้น ยังจำหน่ายได้คล่องที่สุด และชาวเขาคก็ได้อาศัยรายได้จากการขายฝิ่นเป็นปัจจัยในการดำรงชีพ อีกทั้งภูมิอากาศและสภาพภูมิประเทศบนภูเขาสูงก็เหมาะแก่การปลูกฝิ่นเป็นอย่างยิ่ง จึงเป็นการยากที่รัฐบาลจะสามารถแก้ไขปัญหาคการปลูกฝิ่นของชาวเขาคให้ลดลงไปได้โดยเร็ว

19 กรมประชาสงเคราะห์, รายงานการสำรวจทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขา
ในภาคเหนือของประเทศไทย, เรื่องเดิม, หน้า 42 - 43

20 คณะสำรวจสหประชาชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 96

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ตระหนักว่า ผืนเป็นทรัพยากรแรงของสังคมอย่างมาก รัฐบาลจึงได้
 ปรามปรามการสูบการค้ำและการปลูก โดยในปี 2501 ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ
 ฉบับที่ 37 ซึ่งออกประกาศเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2501 ให้เลิกการเสฟและจำหน่าย
 ผืนทั่วราชอาณาจักรโดยเด็ดขาด และนับแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2502 เป็นต้นมา
 การเสฟและการจำหน่ายผืนจึงถือเป็นสิ่งผิดกฎหมาย แต่ชาวเขาที่อยู่ไกลหูไกลตา
 เจ้าหน้าที่ก็ยังคงกระทำอยู่ ดังนั้นเพื่อที่จะหาทางแก้ไขปัญหาการปลูกผืนในหมู่ชาวเขา
 ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ อันเกิดจากชาวเขาหรือเป็นผลสืบเนื่องมาจากชาวเขา คณะรัฐมนตรี
 จึงได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการชาวเขาขึ้น เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2502 ให้มีหน้าที่
 ดำเนินการในเรื่องชาวเขาโดยเฉพาะ²¹ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
 เป็นประธานกรรมการ การป้องกันการปลูกผืนโดยส่งเสริมให้ชาวเขามีรายได้จาก
 อาริพอื่นแทนผืน เป็นวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานพัฒนาและ
 ส่งเคราะห์ชาวเขาของคณะกรรมการชุดนี้

ดังนั้น โครงการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองส่งเคราะห์ชาวเขาและโครงการ
 จัดตั้งศูนย์พัฒนาและส่งเคราะห์ชาวเขาของกรมประชาสงเคราะห์ จึงทำนโยบาย
 ในการเลิกการเสฟและจำหน่ายผืนของรัฐบาลบรรลุผลสมตามเจตนารมย์ของรัฐบาล

2. ปัญหาการทำลายป่าและถนนลำธาร

การทำไร่เลื่อนลอย (Shifting Cultivation) ของชาวเขานั้น
 เป็นการทำลายป่าไม้และถนนลำธารอันเป็นทรัพยากรอันมีค่ายิ่งของประเทศ กล่าวคือ
 เมื่อชาวเขาจะทำการเพาะปลูก พวกเขาจะถางป่า ตัดต้นไม้ เพื่อให้พื้นที่ราบเรียบ
 พอที่จะทำการเพาะปลูกได้ จากนั้นจึงจะเผาต้นไม้และทำการเพาะปลูก แต่เนื่องจาก
 ชาวเขาไม่รู้จักวิธีอนุรักษ์ดินและน้ำ จึงทำให้พื้นที่ดินที่ทำการเพาะปลูกนั้นเสื่อมลงภายใน

²¹ สุวรรณ รื่นยศ, การพัฒนาและส่งเคราะห์ชาวเขาในประเทศไทย (นนทบุรี : โรงพิมพ์
 สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2510), หน้า 4

ระยะเวลาเพียงไม่กี่ปี จากนั้นชาวเขาก็จะเคลื่อนย้ายไปหาที่เพาะปลูกใหม่ โดยอาศัยวิธีการ เค็มคือตัดต้นไม้เช่นนี้ยุดตลอดไป จึงเป็นผลให้เกิดการทำลายป่าและต้นน้ำลำธารไปเป็นจำนวนมากหลายด้านไป จากการสำรวจของกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตร ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญของ เอฟ.เอ.โอ. เมื่อปี พ.ศ. 2500 ปรากฏว่าพื้นที่ป่าไม้อันกว้างใหญ่ของภาคเหนือถูกชาวเขาโค่นทำลายไปแล้วประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมดของภาคเหนือ²² และจากการสำรวจโดยการแปลภาพถ่ายทางอากาศของกรมป่าไม้และ เอฟ.เอ.โอ. เมื่อปี 2499—2500 ปรากฏว่าป่าดงดิบและป่าสนในระดับความสูง 1,000 เมตรขึ้นไปในจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่รวมกัน ถูกทำลายไป 67% และในจังหวัดเชียงรายถูกทำลายไป 65%²³

เมื่อพิจารณาจากตัวเลขดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าการทำลายป่าเป็นปัญหาที่น่าวิตกอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังเป็นอันตรายต่อต้นน้ำลำธารหลายสายที่ใหญ่มาหล่อเลี้ยงไร่นาในภาคกลางอีกด้วย นักวิชาการบางคนได้ชี้ถึงผลการทำลายป่า ซึ่งมีอำนาจที่เพิ่มขึ้นตามธรรมชาติ ทำให้เกิดความสึกหรด ความลาดเขาและเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ราบระหว่างฤดูฝนที่ฝนตกหนัก และเช่นเดียวกันโดยทั่วไปทำให้เกิดดินเสื่อมและพื้นที่ดินแห้งแล้งในบริเวณซึ่งแต่เดิมเคยมีต้นไม้ปกคลุมอยู่²⁴ แต่อีก

²² Loetch, F., Dr., Report to the Government of Thailand, Forest Inventory of the Northern Teak Bearing Provinces. (F.A.O. Rome, 1958) p.p. 488 - 49

²³ คณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขา, สรุปการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาทางภาคเหนือของประเทศไทย (โอดสำรวจพื้นที่ค้ำหน้า) หน้า 2

²⁴ กรมประชาสงเคราะห์, เรื่องเดิม, หน้า 36

ทางหนึ่งมีผู้เชื่อว่าชาวซึ่งพูดว่า การทำไร่เลื่อนลอยไม่มีอันตรายแต่อย่างใด เพราะการทำเกษตรกรรมไม่ว่าในรูปใด ๆ ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องทำลายป่า ดังนั้น ระบบการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาซึ่งกำลังเป็นที่ถกเถียงกันนี้จึงไม่ได้เป็นอันตรายแต่อย่างใด ต่อกระแสน้ำในภาคเหนือ และต่ออากาศ 25

แม้จะมีข้อคิดเห็นแยกออกไปหลายฝ่าย แต่ข้อสรุปได้ว่า การทำไร่เลื่อนลอยนั้นเป็นการใช้ประโยชน์จากดินที่มากเกินไป เช่น ทำการเพาะปลูกในที่ดินผืนหนึ่ง เป็นระยะเวลาอันยาวนาน และกลับมาใช้พื้นที่นั้นอีกภายหลังจากร้างไว้เพียงระยะเวลาอันสั้น ซึ่งเป็นเหตุทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดินชั้นบนเสื่อมไป และเกิดภูเขาหินและภูเขาอื่น ๆ ขึ้น และนอกจากนี้ชาวเขายังใช้วิธีทำลายภูเขาด้วย การจุดไฟเผา ซึ่งมักจะกระทำกันในฤดูร้อน ซึ่งข้อนี้เป็นเหตุทำให้ต้นไม้ไม่สามารถงอกขึ้นได้อีก 26 จากประสบการณ์ของผู้เขียนเองพบว่าชาวเขาบางหมู่บ้านในคนตลิ่งเพื่อที่จะทำไร่พริกก็มี จึงเป็นที่น่าวิตกว่า หากชาวเขายังประพฤติเช่นนี้เรื่อยไป นับวันป่าไม้ของประเทศก็จะเหลือน้อยลงทุกที ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการเกษตรแบบถาวรประจำที่แทนวิธีการทำไร่เลื่อนลอย เพราะหากคราใดที่ชาวเขาย้ายที่ทำกินหรืออพยพไปอยู่ที่ใหม่อยู่เสมอ ๆ เช่นนี้ ชาวเขาก็จะเข้าไปทำลายป่าเพื่อเตรียมที่ทำไร่และสร้างที่อยู่อาศัยใหม่อยู่เรื่อยไป

3. ปัญหาทางสังคมและการเมือง

ชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างจากคนไทยพื้นราบโดยทั่วไป จึงทำให้เกิดความแตกต่างกับสังคมไทย แม้อันชาวเขาแต่ละเผ่าก็มีขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษา

25 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

26 เรื่องเดียวกัน, หน้า 37

แตกต่างกันไป โดยเหตุนี้ชาวเขาจึงมีความรู้สึกถึงความแตกต่างของสภาพทางสังคม มีความรู้สึก เปรียบเทียบและเกิดความไม่แน่ใจว่า เป็นพลเมืองของชาติใด ชาวเขา เหล่านี้ขาดการศึกษา สุขภาพอนามัยอยู่ในระดับที่ไม่พอใจ ทั้งนี้เพราะพวกเขาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ในบริเวณทุรกันดารตามภูเขาสูงทางไกลเส้นทางการคมนาคม การติดต่อจากโลกภายนอกจึง เป็นไปโดยยากลำบาก ขาดความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับข้าราชการฝ่ายปกครองประจำท้องถิ่น เป็นผลให้ความเจริญจากภายนอกเข้าไปไม่ถึงโดยยาก ตลอดจนยังไม่ได้รับการทางด้านสวัสดิการในสาขาต่าง ๆ ของรัฐอย่างทั่วถึงทัดเทียมกับประชาชนในพื้นที่ราบ ดังนั้นสภาพทางสังคม สุขภาพอนามัย และการศึกษา จึงอยู่ในระดับต่ำ อัตราการตายของชาวเขาอยู่ในขั้นสูง ไม่ได้รับการทางด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง²⁷ มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน และยากจน โรคที่ชาวเขาป่วยกันมากจนถึงแก่ชีวิต ได้แก่ มาเลเรีย ไทฟอยด์ ไข้หวัดใหญ่ และท้องร่วง²⁸ ส่วนโรคภัยไข้เจ็บอื่น ๆ ที่พบมาก คือ โรคพยาธิ โรคกะเพาะ โรคคอหอยพอก ไข้หวัด และโรคผิวหนังประเภทแผลพุพอง²⁹ จากการสำรวจทางเศรษฐกิจและสังคมของชมรมศึกษาและวิจัยชาวเขา สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้ออกไปทำการวิจัยที่หมู่บ้านเลาฮักยอ อำเภอแม่จัน

²⁷ Bennington - Cornell Anthropological Survey of Hill Tribes in Thailand, A Report on Tribal Peoples in Chiangrai Province North of The Mae Kok River (Bangkok : The Siam Society, 1964), p. 70

²⁸ Ibid., p. 42

²⁹ รวบรวมจากรายงานผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยเคลื่อนที่กองส่งเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์

จังหวัดเชียงราย ได้พบว่า จำนวนเด็กอายุ 0 - 4 ปี มีมากถึง 19.5% แต่เด็กอายุ 5 - 9 ปี และ 10 - 14 ปี จะมีจำนวนลดลงเหลือเพียง 12.58% และ 10.69% ตามลำดับ การที่มีเด็กต่ำกว่า 4 ปีมาก เป็นเพราะอัตราเกิดอยู่ในระดับสูง แต่การที่เด็กอายุ 5 - 9 ปี จำนวนลดลง เพราะอัตราตายในวัยเด็กอายุต่ำกว่า 4 ปี สูงมากเช่นกัน เด็กที่เป็นไขหรือท้องร่วง มักได้รับการรักษาตามมีตามเกิด โดยอาศัยหมอผี เป็นผู้ทำพิธีให้ เมื่อเด็กตายพ่อแม่ก็ต้องการมีบุตร เพิ่มขึ้นอีกเพื่อทดแทน จำนวนเด็กในวัยนี้จึงมีมาก 30

ในทางการเมืองนั้น ชาวเขาถือตนเองว่า ไม่มีสัญชาติ ทั้ง ๆ ที่เกิดและพำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทย ไม่มีความรู้สึกรักชาติไทย และหวงแหนผืนแผ่นดินไทยที่ตนอาศัยอยู่ ฉะนั้น ความจงรักภักดีต่อชาติไทยย่อมหาได้ยากในจิตใจชาวเขา 31 จิตใจของชาวเขาไม่มีที่ยึดเหนี่ยว จึงเป็นภาระง่ายที่ชาวเขาจะตกเป็นเป้าหมายของการดำเนินการของฝ่ายคอมมิวนิสต์ อันหนึ่ง โดยที่ชาวเขาส่วนใหญ่อาศัยอยู่กระจัดกระจายในท้องถิ่นทุรกันดารตามบริเวณพรมแดนประเทศไทย และชอบอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่และที่ทำกินอยู่เสมอ ซึ่งบางครั้งการอพยพก็เป็นสาเหตุทางการเมืองหรือการชักชวนของบุคคลสำคัญทางศาสนา โดยมีพวกคอมมิวนิสต์หนุนหลังอยู่ จึงก่อให้เกิดปัญหาความมั่นคงปลอดภัยตามชายแดนด้วย ตามพรมแดนทางภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งติดต่อกับพม่าและลาวนั้นทุกปีประเทศทุรกันดารเต็มไปด้วยเขาแทบทั้งสิ้น ทำให้ไม่สามารถลาดตระเวนและตรวจตราได้อย่างทั่วถึง พวกชาวเขาจำนวนมากอพยพเคลื่อนย้ายข้าม

30 ชมรมศึกษาและวิจัยชาวเขา สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วิจัยชาวเขา 2512 - 2515 (พระนคร : 2507) หน้า 201

31 กรมประชาสงเคราะห์, การสงเคราะห์ชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทย, เรื่องเดิม, หน้า 10

พรมแดนไปมาอยู่เสมอ ซึ่งถ้าหากดีกลอมเข้ามาในลักษณะ เป็นศัตรู เพื่อก่อความไม่สงบ แล้ว ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยย่อมถูกรบกวน

นอกจากนั้น การอพยพข้ามแดนไปมาของชาวเขาได้อำเภอให้เกิดปัญหาความบาดหมางใจกันระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเขาที่หนีการสู้รบกับฝ่ายรัฐบาลประเทศนั้น ๆ แล้วเข้ามาพักพิงในประเทศไทย หรือเข้ามาเกลี้ยกล่อมชาวเขาในประเทศไทยกลับไปสู้รบกับฝ่ายรัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้านของเรา อันอาจก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อสัมพันธ์ไมตรีระหว่างกัน อันอาจนำไปสู่ปัญหาระหว่างประเทศได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย